

Nr 358.

Av herr Hagberg i Luleå m. fl., om en rättvisare beräkning av
levnadskostnadsindex m. m.

Till förra årets riksdag väckte ledamöter av den kommunistiska riksdagsgruppen motion om att levnadskostnadsindex skulle revideras så att det på ett bättre sätt än dittills komme att motsvara de verkliga levnadskostnaderna. I motionen framhölls att för hundratusentals statstjänare, såväl fast anställda, konstituerade som kollektivavtalsanställda, samt för tusentals pensionärer är indexutvecklingen av direkt och påtaglig betydelse. Genom det mellan Arbetsgivarförbundet och Landsorganisationen slutna kompensationsavtalet vid eventuella levnadskostnadsstegringar berörde socialstyrelsens levnadskostnadsindex då även direkt en miljon arbetare. Både arbetare och tjänstemän kunde därför med all rätt kräva att levnadskostnadsindex på ett riktigt sätt skulle avspegla levnadskostnadernas förändringar.

Det framhölls även, att missnöjet med indexberäkningarna var stort och allmänt och att det med fog kunde hävdas, att grunderna för socialstyrelsens indexberäkningar måtte tas upp till omprövning.

Det påpekades vidare i motionen, att skillnaden var avsevärd mellan indexfamiljens konsumtion och den verkliga konsumtionen i landet. Detta framgick också av att medan levnadskostnadsindex i september 1949 stigit till 167 så hade socialstyrelsens allmänna konsumtionsprisindex stigit till 176,2.

Bland de poster som enligt motionärernas mening borde ingå i den indexbudget som kommer till användning vid fastställandet av löner nämndes den direkta skatten. Bland de många skäl som tala för detta framhölls, att de indirekta skatterna äro med i index och intet försök göres att beräkna den indirekta skattens andel av en varas detaljhandelspris. Den omständigheten att endast de indirekta skatterna ingå i index kan dessutom innebära vissa lockelser för myndigheterna att i en given ekonomisk situation öka skatteintäkterna genom att överflytta beskattning från indirekta till direkta skatter utan att detta medför någon indexökning.

Motionärerna framhöllo också angelägenheten av att *prisuppgifterna grunda sig på verkliga köp*. Socialstyrelsen bemötte i yttrande över motionen detta krav med att framhålla att »motionärernas önskemål stå helt i överensstämmelse med de principer som tillämpas av styrelsen».

Allmänna beredningsutskottet godtog de förklaringar som socialstyrel-

sen lämnade i olika stycken och hemställde att motionen inte skulle föranleda till någon åtgärd, varefter riksdagen beslutade i enlighet med utskottets hemställan. Sedan dess har emellertid inträffat att indexnämnden erkänt att felberäkning beträffande levnadskostnadsindex förekommit under åren 1947—1949.

Man har nämligen under denna tid undervärderat de prisförändringar som blivit en följd av kvalitetsförändringar vilka tvingat »indexfamiljen» att köpa dyrare varor. Prisuppgifterna ha, med andra ord, i verkligheten icke grundat sig på verkliga köp.

Om nu tillämpade beräkningssätt, som anses vara det riktigare, skulle ha tillämpats även under tiden december 1946 till december 1949, så skulle det officiella indextalet under tiden 1 januari 1947 till 31 december 1949 ha stigit med 11,4 procent i stället för vad som enligt socialstyrelsens felaktiga index skett med endast 8 procent. Man skulle då redan den 1 januari 1950 haft att beteckna stegringen i levnadskostnaderna med indexsiffran 171 i stället för med 166 och den 1 januari 1951 skulle indexsiffran blivit fastställd till 176 i stället för 171.

Det anförda skulle för statstjänarna haft den betydelsen, att dessa redan den 1 januari 1950 skulle varit berättigade till de 8 procent i lönetillägg, som de nu erhöllo först från och med januari 1951. På socialstyrelsens »felberäkning» har staten sparat, men statstjänarna förlorat över hundra miljoner kronor.

Att levnadskostnadsindex blir rättvisande har emellertid stor betydelse inte endast för i statlig och kommunal tjänst anställda utan även för arbetare och anställda i enskild tjänst. De siffror som beteckna levnadskostnadernas förändringar åberopas ständigt av respektive parter vid avtalsförhandlingar. Levnadskostnadsindex hade också under föregående år en direkt inverkan på de till LO anslutna arbetarnas löner.

Den 1950 gällande uppgörelsen mellan LO och Arbetsgivarnas huvudorganisationer stipulerade nämligen att »om levnadskostnadsindex med 1945 som basår stiger till minst siffran 169 antingen i april, juli eller oktober 1950, äger respektive fackförbund första gång detta sker påkalla förhandlingar om lönetillägg. Därest arbetsgivarparten därvid erbjuder ett tillägg av tio öre per timme för vuxna arbetare, skall överenskommelse anses träffad i kompensationsfrågan». Avtalet stipulerade vidare att sådant tillägg skulle utgå fr. o. m. den första i den månad som följde på sådant indextals tillkännagivande.

Om den nu av indexnämnden erkända felberäkningen icke skett, så skulle den i överenskommelsen mellan LO och Arbetsgivarförbundet fixerade indexgränsen på 169 enheter ha varit uppnådd den 1 april 1950. Nu uppnåddes detta indextal inte förrän den 1 januari 1951. På detta sätt berövades i runt tal en miljon arbetare den tioöring i löneförhöjning per timme, som de enligt avtalet med arbetsgivarna skulle ha kunnat få

från den första maj 1950, såvida felberäkning vid fastställandet av index icke förekommit. Tio öre i timmen under åtta månader gör, om man räknar med en arbetstid av 200 timmar per månad, 160 kronor per arbetare.

Vad arbetarna tillsammans taget förlorade och arbetsgivarna vunno på socialstyrelsens felberäkning kan alltså för dessa åtta månader uppskattas till omkring 160 miljoner.

Vi finna det anmärkningsvärt, att socialstyrelsen genomförde sin »fin-slipning» av beräkningsgrunderna för fastställandet av levnadskostnadsindex och framlade resultatet av detta arbete först vid en tidpunkt, då den s. k. »lönestabiliseringen» inte längre kunde upprätthållas.

Trots att indexnämnden nu konstaterat denna felberäkning har den ändå kommit till den icke godtagbara slutsatsen, att nu gällande indextal inte heller för fortsättningen bör justeras med hänsynstagande till felräkningen.

Med hänvisning till det anförda föreslås,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär vidtagande av åtgärder

dels för att få levnadskostnadsindex beräknat på ett mer verklighetsbetonat och betryggande sätt, än vad hittills skett;

dels att de direkta skatterna skola ingå i det index, som kommer till användning vid beräkning och fastställandet av de statsanställdas löner;

dels att nu gällande indexsiffra justeras uppåt, så att de menliga följderna för tjänstemän och arbetare av socialstyrelsens felberäkning bli eliminerade för framtiden;

dels att statstjänarna erhålla kompensation för den ekonomiska förlust som de av samma orsaker lidit under år 1950.

Stockholm i januari 1951.

H. Hagberg.

Erik Karlsson.

Gustav Johansson.

Gunnar Dahlgren.